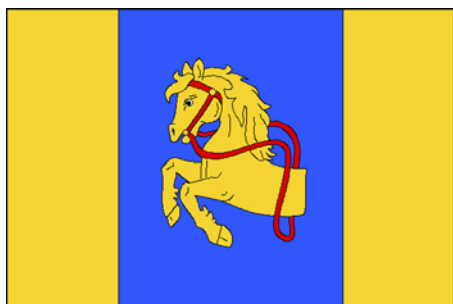

Borotín prapor

**Znak
Malovců z Malovic**

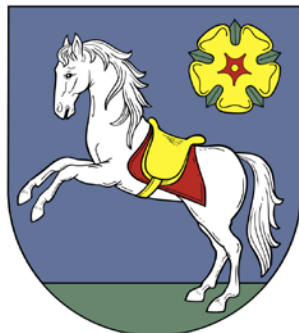
Hlinsko

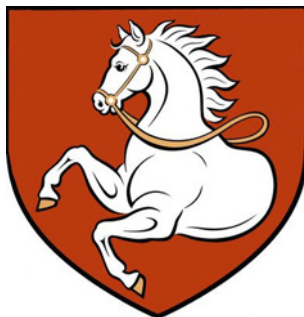
Horní Počernice

Ostrava

Pardubice

Poleň

Slezské Rudoltice

Koně na znacích měst České republiky Horses on town coat of arms in the Czech Republic

JIŘÍ VOLF

Prvotním základem městských znaků byla panská heraldika. Středověký bojovník, uzavřený ve své zbroji, by byl bez výrazného označení jen anonymním jedincem na bitevním poli, nerozpoznatelným pro své spojence i protivníky. Teprve znamení na přilbě (případně ozdobené „klenotem“) a zejména na štítu jej identifikovaly. Tyto znakové symboly se druhotně přenesly na nositele samého a to i bez přímé souvislosti se zbrojí a uplatněním v boji – staly se erbem, symbolem nadřazenosti. Původně osobní znamení význačného jedince se nezřídka stávalo znakem rodovým a postupně přecházelo na celé území rodem ovládané, především na město jako největší rodové sídlo.

Městské znaky se zpočátku víceméně překrývaly s městskými pečetěmi (jimiž se stvrzovaly důležité listiny), později dostávaly nezávislou, jednodušší a výraznější podobu. Prvotně se vytvářely živelně podle úvahy feudálního pána, později ale již s výraznými zásahy panovníka v podobě znakových privilegií. Znak se tak stal reprezentačním atributem a symbolizoval zvláštní práva královských i poddaných měst.

Privilegia měla být pro městské znaky určující normou, ty se ale dodatečně oficiálně „polepšovaly“ nebo různě (neoficiálně) upravovaly, takže dnes třeba v téměř městě nalezneme různé modifikace znaku na radnici, městských branách či praporech, o nespolehlivosti barev nemluvě. V našich novodobých dějinách nebyly některé městské znaky ušetřeny ani politických otřesů a tak se do nich (včetně státního znaku!) dostaly i symboly komunismu.

Náplň městských znaků je velice rozmanitá. Symbolika zvířat je v nich u nás zastoupena asi ve 40 % případů, především zásluhou královského lva a orlice. Kůň, jako ve své době nejdůležitější pomocník člověka i zvíře válečné a turnajové, se těší patřičné pozornosti. Bývá někdy spojován s dalšími obrazovými prvky (rytíř, hradební zeď apod.), nás ale nejvíc zajímají případy, kdy kůň je jedinou nebo alespoň ústřední figurou. Pro přehlednost neřadíme znaky podle stáří, ale abecedně podle názvu města.

- 1) Borotín převzal znak vrchnosti Malovců z Malovic, kterým náležel od poloviny 15. do konce 16. století. Kdy přesně tento znak městečko získalo, není známo; samo vzniklo již v první polovině 14. století, tj. za vlády Jana Lucemburského nebo na počátku vlády Karla IV. Zatímco na městských pečetích býval zobrazován jenom štít, v případě městského znaku šlo dokonce o tzv. znak úplný, to znamená s helmou i klenotem, tvořeným v tomto případě korunou, modro-zlatým krytím a vzpínajícím se koněm s chocholem tří pštrosích per. V registru Poslanecké sněmovny ČR symbolů měst a obcí má Borotín schválen pouze prapor: Užívání znaku Malovců má Borotín neoficiálně povolen vzhledem k tradicím pouze písemně.
- 2) Hlinsko má znak, který vznikl z pečetě vrchnosti, pánů z Pardubic, jimž Hlinsko patřilo do r. 1437. Nedochovaly se žádné písemné zprávy o tom, kdy tento znak získalo. Poloviční kůň ve skoku a s modrou uzdou se někdy z neznalosti zaměňuje se znakem Pardubic.
- 3) Horní Počernice jsou jako ves doloženy již v polovině 14. století, na městys byly povýšeny v r. 1936 a na město v r. 1969 po spojení s okolními obcemi. Znak Horních Počernic byl schválen v r. 1972. Klasy symbolizují vznik města ze tří dříve zemědělských osad, vraník připomíná chov závodních koní v dříve samostatném Xaverově. Pěticipá rudá hvězda umístěná v původním znaku v bílém poli nad koněm byla po r. 1989 odstraněna. Součástí Prahy se Horní Počernice staly v r. 1974.

- 4) Ostrava byla jako město známa již za krále Přemysla Otakara II. v 60. letech třináctého století. Od husitských válek měla na městské pečeti vyobrazeného osedlaného koně bez uzdy, koncem 16. století přibyla v horním rohu pětিলistá růže. Původně černý štít byl během 18. století změněn na modrý, který se užívá dodnes.
- 5) Pardubice byly městem pravděpodobně již na počátku 14. století. Jejich znak je odvozený od erbu pánů z Hostyně a Pardubic, kteří zde působili za vlády císaře Karla IV. Není ale jasné, kdy město znak získalo. Poloviční kůň, na rozdíl od znaku Hlinska, kráčí a má zlatou uzdu. Se současnými jezdeckými aktivitami uskutečňovanými v Pardubicích má městský znak jen čistě náhodný vztah.
- 6) Poleň je jako ves doložena ve 13. století, městečkem se stala na počátku 15. století. Kdy získala znak běžícího bělouše v červeném štítě není známo, doložen je až v 17. století. V r. 1976 byla Poleň připojena k obci Chudenice.
- 7) Slezské Rudoltice jsou písemně vzpomínány již v r. 1255. Na své pečeti měla ves „mluvící znamení“: na trávě stojícího a ke stromu uvázaného vraníka. Stejně znamení užívaly Rudoltice i po svém povýšení na městečko v r. 1676, žádné znakové privilegium se ale nezachovalo. To má ovšem za následek, že se někdy v heraldické literatuře uvádějí i určité modifikace znaku, např. červený štít nebo stříbrný svislý pruh.

Z reprodukováných městských znaků je patrné, že kůň, ať vyobrazovaný v celku nebo poloviční, je vždy výrazným objektem pro pozorovatele. To má své zdůvodnění. Protože znaky, jak jsme výše uvedli, měly původně za úkol rozeznat totožnost nositele snadno i na dálku, dochází k heraldické stylizaci, zřetelnému jednoduchému obrysu a nápadné barevné kombinaci. Erbovní figura má také úměrnou velikost, aby štít opticky co nejlépe vyplňovala. Pro jednotnost jsou všechny znaky uveřejněny na tzv. pozdně gotickém štítu, bez ohledu na skutečnou dobu jejich vzniku.

SUMMARY

The primary basis for city emblems was the heraldry of the lord. A medieval warrior in his armour without any distinctive symbols would have been an anonymous individual on the battle field, undistinguishable from his allies or foes. It was the symbol on the helmet (sometimes decorated with a "jewel") and, in particular, the shield that identified them. These symbols later became associated with the bearer and not always in relation to the armour or their performance in the battle – they became a crest of arms, a symbol of superiority. The original sign, indicating an individual, often became the family sign and gradually became used by the entire territory ruled by the family, especially the town that was used as the seat.

Initially, cities' coats of arms were more or less synonymous with town seals (which were backed up by important deeds), later they gained an independent, simplified and more distinctive form. Originally, they were created naturally, according to the lord's character. Later there were distinct interventions by the monarch indicating privileges. Thus, the coat of arms became a representative attribute symbolising the special rights of royal and liege towns.

Privileges were to be the determinative standard for town coats of arms, however, they were then officially "improved" or (unofficially) altered in various ways, so that in the same town we can find various modifications of the coat of arms on the town hall, the town gates or flags and that is not mentioning the range of colours used. Some towns' coat of arms was not spared the political turbulence of the modern period and so communist symbols appeared on them (including the state coat of arms!).

The range of town coat of arms is very varied. In the Czech Republic about 40 % of them contain the symbol of an animal, generally due to the royal lion and eagle. The horse, in its time one of the most important animals for man for both wars and tournaments, is fittingly represented. It was often connected with other images (a knight, fortifications, etc.), however, our interest is focussed on cases in which the horse is the sole or central figure. The coats of arms are arranged in alphabetical order of the towns rather than by age.

- 8) Borotín adopted the symbol of the Malovec's from Malovice, who had been granted it from the mid 15th century to the end of the 16th. It is not known exactly when the town acquired the coat of arms, which arose in the first half of the 14th century during John of Bohemia's sovereignty or at the start of Charles' IV reign. Whilst most town seals only displayed a shield, as concerns the town coat of arms they were "full", i.e. with a helmet and a gem, formed in this case by a crown, a blue-yellow field and a horse with a plume of three ostrich feathers rearing up.
- 9) Hlinsko has a coat of arms that arose from the seal of the lords of Pardubice, who owned Hlinsko until 1437. The written records on when it acquired this coat of arms no longer exist. The half horse with one foreleg raised and a blue bridle is sometimes mistaken for the coat of arms of Pardubice.
- 10) Horní Počernice was established as a village in the middle of the 14th century, it was raised to a township in 1936 and a town in 1969 after being combined with the surrounding municipalities. Its coat of arms was approved in 1972. The ears of corn symbolise the three former farming settlements, the black horse is a reminder of the race horses bred in the independent Xaverov. The five-pointed red star in the original coat of arms on a white field above the horse was removed after 1989. Horní Počernice became part of Prague in 1974.
- 11) Ostrava was known as a town in the reign of Premysl Otakar II in the 1260's. Since the Hussite wars, a saddled horse without a bridle was incorporated into the town seal, by the end of the 16th century a five-petal rose was added in the upper corner. The field was originally black but was changed for a blue one during the 18th century, which is still in use today.
- 12) Pardubice was most likely a town at the start of the 14th century. Its coat of arms is derived from the crest of the Lords from Hostyně and Pardubice, who ruled during the reign of the Emperor Charles IV. It is not, however, clear when the town acquired the coat of arms. In contrast to Hlinsko, the half horse is cantering and has a golden bridle. It is pure coincidence that the coat of arms represents a running horse and has no relation to the Pardubice steeplechase.
- 13) Poleň was established as a village in the 13th century, becoming a township at the start of the 15th century. It is not known when it acquired a coat of arms with a running horse on a red field, but it is documented in the 16th century. In 1976 it was merged with the village of Chudenice.
- 14) Slezské Rudoltice is mentioned in records from 1255. The village has a "telltale symbol" on its seal: a black horse standing on grass and tied to a tree. Rudoltice used the same coat of arms after being raised to a township in 1676, but has not retained any symbolic privileges. This is naturally a result of the fact that in heraldic literature a certain modification of the coat of arms is sometimes given, for instance a red shield or a silver pale.

The reproductions of the coat of arms clearly show that the horse, be it displayed in full or just half, is always a distinct image for the observer. There is a reason for this. Because, as stated above, coats of arms were originally intended to easily distinguish the bearer's identity even from afar, heraldic stylisation came into play with a clear, simple outline and distinctive colour combinations. The crest's figure also has a proportionate size so that it optically fills in the shield as much as possible. For unity all of the coats of arms are published on a late gothic shield regardless of when they actually arose.

Literatura – References

ČÁREK, J., (1985) Městské znaky v českých zemích. Academia Praha.